

SZÉPIRODALMI FIGYELŐ.

38-ik szám.

Szerkesztői szállás.

hová a lap szellemi részét illető küldemények utasítandók : Üllői-ut és Kisfaludy-utca sarkán 11-ik szám.

Megjelenik e lap esütörtökön.

Előfizetés helyben házhoz hordva, vidéken postai szétküldéssel, *félévre 5 ft. egész évre 10 ft.*

Kiadó hivatal.

hová az előfizetési pénzek s minden a lap anyagi részét illető dolgok utasítandók : Egyetem-utca 4-ik szám

VISSZATEKINTÉS.

III.

Van-e helye széptani folyóiratban e nemű fejtegetésnek? A kérdésre egy másik kérdésben adok feleletet. Szükséges-e, hogy a szép tudományokkal, kivált pedig a költészettel foglalkozó egyén a nyelv sajátosságai is minél avatottabb legyen? Látom a gúnymosolyt, mely felelő kérdésekre legott rám pirit, elfog, agyon sujt. „Igen! — replikáz a mosoly — ön azt mondja: a költőnek ismerni kell a nyelvet: így hát a nyelvtan aestheticába való. A költőnek sok egyéb ismeret is kell, tehát ön szerint mind ez ismeretek a széptanba tartoznak. Dante, Milton jó theolog: a theologia önnek széptani tárgy lesz. Goethe korának tudományos színvonalán állott: ön szerint mindaz, minek tudása Goethe műveiből kitetszik, az aesthesis körébe vonható lesz. Vagy (hogy a nevetség tetőfokát érje,) a költőnek *olvasni* csak kell tudnia: nosza tegye lapját érdekessé abc gyakorlatokkal!“ Azonban kiálom a mosoly tüzét, s a gúnyos arcznak rendületlen komoly képet szögzők ellenébe. Ugy van — felelek — bizonyos szempont ha nem épen az abc-t, de már például a *helyesírást* aesth. lapban is tárgyalhatóvá teszi, a szerint, a hogy különbözik a helyesírás prózai meg költői használatban. Minden nemzet költői nyelve azt mutatja, hogy rövidség, széphangzás a költői orthographiának oly szabadságokat enged, melyek prózairónál hiba számban mennének. E szabadság azonban nincs korlátok nélkül, s épen nem a versíró önkénye szerinti ferdítésben áll, hanem az élő nyelv szokásain alapul.

Rövidít, összevon, olvaszt, de úgy mint az élő nyelv. Mellözöm a görög nyelvet, melynek ismerői tudják, hogyan bánik a görög költő a prózai helyesírással: az angol. a német is megengedi mindazon kurtitást, összevonást, lágyítást, mi a sebes közbeszédben előfordul. Nekünk a nyelvtan vas törvényeket szab e részben. Ha úgy olvasuk a verset, a hogy *le* kell *irnnunk*, ez a mi zengő nyelvünk néhol bizony oly göröncsössé válik, hogy majd kitörik benne a fog. Irjuk-e mi: *mégy-sz*, holott senki se mondja széles e hazában, csupán mert a rideg etymologia (kérdés, helyesen-e?) ily formára utal? Irjuk-e szüntelen: *miért, azért*; mikor az élő nyelv a *t* kilökése által oly szépen elkerüli a hangtorlatot az ilyesekben. Irjuk-e (rideg nyelvtani paradigmáink szerint): *olvas-sz, néz-sz, keres-sz, meg a mit összekezesni ezuttal se időm se célom?* Az ily szabadság szüksége meg van költőinknél: csak *constituálnunk* kellene, hogy ne legyen se szolgai hunnyászkodás, se féktelen szabaddosság. Jegyezzük meg, hogy e szabadság célja nem a vers *kisíttése*, hanem a költői nyelv könnyebb, szabadabb, fesztelenebb, mozgása; a rövidség, szebb hangzat, jellemzetesség, és így jóformán széptani oldalak. *Föltétele* pedig az, hogy mindig az élő kiejtésen alapuljon: legalább én tagadom a költő azon szabadságát, hogy a szókat — élő nyelvbéli használat ellenére — tetszése szerint nyirbálhassa, ferdíthesse, csürje csavarja. *Mely't, ser'g, levél't, ér't* (venam), stb. sohasem nyer kegyelmet nálam, mert egy

lélek se' mondja; míg nem bánom, ha (a maga helyén) *asz'ondjá-t* ír is, mivel megvan az (alsóbb) néphasználatban. S ime, korántsem chimaera, hanem valódi szükség, tisztába hozni a *költői helyesírás* szabályait, meddig követheti az, euphonia fejébe, az élő nyelvet, s hol kezdődik a határ, melyen túl a paraszt ajak vagy tájkiejtés pongyolasága nem irodalomba való.

Még szorosabban érdekli a költői nyelvet a szók igaz jelentése, az összetétel (vagy *szerkesztés*, nem bánom) legkivált pedig a syntaxis, melyben leginkább kitűnik ereje. Soha nagy stilista, remekíró nem volt prózai sem, annál kevésbé költő — ki illető nyelve szókötésének minél teljesebb birtokában ne lett volna. Ha valahol, itt áll bosszút magáért az idegen formákba lapulás, sőt olykor az élő nyelv hétköznapi gondatlansága is, épen úgy, mint a tudós vagy pedant fész. Kilelni, hiven följegyezni s megörzeni az élő nyelv azon ritkább, nyomatékossá szókötési fordulatait, melyek úgy szólva csak ünnepnapon, azaz a lélek magasabb perczeiben hallhatók: ily uton óhajtom én a magyar „ornata syntaxis“ létrejöttét; nem pedig, hogy iróinkból latinos, németes stb. kitételeket szedjünk össze, vagy épen a latin „ékes szókötés“ szabályaira erőltessünk magyar példákat. Ha általában ideje, nagyon ideje, hogy syntactica tanulmányaink a szófejtegető nyelvészetnek utána iramodjanak: az szintén kívánatos, hogy a nyelv széptani oldala körül is minél többet s többen forgolódjunk; mivel a tapasztalás mutatja, hogy ebbeli hanyagságunk már is termi gyümölcsét, a hathatós kifejezések iránti érzék tompulásában, a költői szólam enervációjában, a széles-lapos tertyesedésben, a prózai tunyaság, magyartalanság elharapódzásában oda is; egy szóval mind abban, mit ily röviden ki magyarázni nem lehet, de érziünk, valahányszor a mai költői *nyelvet* éldelni ohajtanók. Az a nemconcentrált zilaság, az a természetes örve alá bujt hétköznapi pongyola kötés, a tulajdonképi szó helyen gyakorta másik, mely szomszédja ugyan, de mégsem a kellő, a nem (Berzsenyiként) trombitába szorított hang, hanem likas duda oldalán — ott is hol nem kell — szétillanó szusz, . . . de minek folytatom: a ki érzi a nyelv *ener-*

giáját, az már ért eddig is, kinek nincs hozzá érzéke, annak hiába minden beszéd.

Hogy mennyire szükséges, midőn „grammatici certant“ mielőtt valamit eldöntenek, állandó és szigorú törvénynyé szentesítenek, aestheticai, költői szempontból is hozzászólni: példát hozok fel rá. Alább lesz egy két szó a magyar ígeidőkről. Tudjuk, hogy némelyek, régiebb összes irodalmunkra hivatkozva, azon véleményt akarják szabálylyá emelni, hogy a latin *imperfectumot* csupán az az időforma fejezi ki nálunk, mely a *praesens* meg a *vala* összetételéből ered: látok *vala*, irok *vala*.“ Lehet, igazok van. De a költői nyelv, csak kissé hosszabb elbeszélésben is, visszaborzad ez örökös *vala, vala* szerkezettől, oly valami esetlen laposság, egyhanguság állna be ez által a kötött beszédben, a mi dictiónk mostani fejlettsége után már nem is képzelhető; Tinódi nyelvét, rímeit volnánk kénytelen divatba hozni megint. Kazinczy — Petőfi egész irodalmunk rosz nyelven írott avas régiséggé válna, — a görög hatos, valamint több lyrai mért és nem mért forma lehetetlenné; csupán döcögő alexandrin meg egy-két hosszabb soru alak maradna lehetséges. Am fordítsa valaki, például Ovid (Metam.) II-ik könyve kezdő sorait, versben, hexameterben úgy, hogy mindig *valával* tegye ki a latin *imperfectumot*, s a régmultra is hasonlóképp ügyeljen.

Regia solis erat sublimibus alta columnis,
Clara micante auro, flammisque imitante pyropo,
Cujus ebur nitidum fastigia summa tegebat,
Argenti bifores radiabant lumine valvae.
Materiam superabat opus. Nam Mulciber illic
Aequora caelarat etc . . .

„A nap királyi palotája magas *vala* . . . melynek legtetetjét ragyogó ivoz fedi *vala*, kétszárnyu kapui ezüsthényvel ragyognak *vala*. Az anyagot a mű felülmulja *vala*. Mert Vulkán oda kivéste *vala* a tengereket . . .“ Tessék ebből nem hexametert, de általában csinos verset szerkeszteni, avagy csak némileg türehető változatosságot hozni az ily költői nyelvbe! Hanem erről a maga helyén.

„Visszatekintésem“ ez uttal a szóösszetétel, vagy, mint Brassai akarja, *szerkesztés* (compositio) felől t. munkatársunk által elmondott nézeteken akad meg. Hogy miért

bocsátám előre az aesthesis jogát vagy kötelességét, mely szerint nyelvtani kérdésekbe beleszólhat, bele is kell szólania, nehogy „de me sine me“ hozott végzések kárát vallja utóbb: épen e compositio kérdése alkalmával, ki fog derülni. Brassai, elébb a *táv-ir*, aztán *kép-vel*, *ár-vere*z stb. igéket ültetve szégyenpadra, két szabályt állapít meg: 1. Hogy a magyar nyelvben határozatlan és így értetlen gyökökből nem lehet componálni 2. Hogy a magyarban szerkesztett (componált) igetörzsök egyáltalában és teljességgel nem léteznek. — Nehogy itt vagy ott ismétlenül kelljen, összefoglalom e kettővel még azon másik kettőt, mely szintén a compositióra vonatkozik; azt, a mi a „tisztelet hazámfia“ és „birka gyapju nyírő olló“ példák segítségével van felállítva 1) hogy az ily szerkezetben (tehát a compositumban is, mert „birkagyapjunyírő“ összetétel is lehet) minden szó a nyomon utána következőt határozza; továbbá, miután az előbbi szabály alkalmazásának négy lehetséges esetét kimutatta 2) hogy csak oly viszonyban ragaszszunk össze két nevet, a milyenben mint külön álló két név is értelmes (azaz ugyanazon értelmet adja, mint összetéve). Vizsgáljuk sorra.

„A magyar nyelvben határozatlan és így értetlen gyökökből nem lehet componálni.“ Határozatlan, értetlen gyök pedig mindaz, mely nem létezik, nem él mint önálló, értelmes szó. Nincs *táv*, nem lehet *táv-ir*. Nincs *visz*, nem lehet *viszhang*. Nincs *ösz*, nem lehet *öszhang*. És így tovább. Elismerem, hogy nehéz volna értekezőt elegendő számú ellenpélda felhordásával megczáfolni. Igaza van, a magyar nyelv nem szereti, in regula, az ily összerakást. De egykettő akad mégis, mely nagyon huz a főnebbiekhez. A *té* gyök értelme is oly határozatlan, értetlen, mint a *táv-é*. Magában nem létezik, a *tébolyog*, *tévelyeg*-féle szókból sejtjük csupán jelentését. S íme, mégis szerkeszte belőle a nyelv maga: *té-tova*, *té-továz* compositumot, szerkeszté magát a *tébolyog* igét („*Bolyog* és bujdosik Pestnek városában. Plosvai); ismét a *téb-láb* igealakot, hol a *téb* értelme nem tisztább, mint maga a *té* gyök jelentése. „Vaj igen!“ pattan fel t. munkatársunk, „már hogy ne volna, hogy ne létezne a *té*, hisz mondjuk elég-

szer: „*se té se tova*.“ De megenged, ha én így külön szóul sem sejtem világosabban a *té* értelmét, mint midőn igegyök, nem tisztábban, mint a *táv-ét*, a *visz-ét*, az *ösz-ét*. Egy huron pendülnek. Gyanítani ezeket is gyanitom meglehetősen. Az utóbbival maga a nyelv componálta az *öszvért*, noha külön nem létezik az *ösz*. Ha keresném, akadnék talán még több példára is. Nem vitatom, hogy ez egy kivételt jogosan emelték szabálylyá nyelvújítóink, de mint tényt jegyzem meg, hogy nyelvünk eláradt ilyenmü összetételekkel, melyek egy része nélkül alig tudna már ellenni kivált a *költői* nyelv. Szegény poéták, hova lennétek ti, például csak a *viszhang* nélkül is?! . . .

„A magyarban szerkesztett (componált) igetörzsök egyáltalában és teljességgel nem léteznek,“ így szól a második szabály. Nem tudom, elég határozottan van-e e szabály alkotva. A felhozott példákból azt látom, hogy oly componált igetörzsök létezését tagadja, melyben legalább egyik (rendszerint az utolsó) elem eredetileg is igető, mint: *táv-ir*, *kár-pótol*, *gond-vel*, *kép-vel*, *ár-vere*z, *párt-fogól* stb. Mert, ha oly összetett igetörzsök lételet is tagadná, mikor például két főnév composituma képző által igévé lesz: tagadnám tagadása helyes voltát. Azt mondanám: ugy-e, kérem: *oldal* önálló főnév? „Az.“ Nemde *fél* is az? „világos.“ Pedig lesz belőle igetörzsök, nem szaloni ugyan, de annál népiesebb, (s itt ez dönt): *oldalfelez*. Nem különben a *küllőfelez*, vagy önök szerint, erdélyiesen, *köntör-farol*, mely utóbbi még annyiban is vét ön első szabálya ellen, hogy előrésze a compositiónak „határozatlan, értetlen gyök,“ vagy mi, hiszen mi a manót tesz az a *köntör*? Benne van ebben talán két homályos gyök is: a *ken* vagy *kör*, meg a *törl* (törleszkedik). Még egy e fajta példát hozok fel. *Eb + láb* = *ebláb*, innen ige: *eblábol*, *eleblábol*. Annyit megengedne tisztelt munkatársunk ezek után, hogy van szerkesztett igetörzsök, midőn két főnév composituma válik azzá, s legalább ily tréfás árnyalat kifejezésére használtatik is. Vajon az ő példái közül a komoly *jelképez*, melynek szerkezete a *jel* és *kép* főnevek összetételén alapul, és csak azután vesz fel igeképzőt, elmehet-e olvasva a főnebbi tréfások közt? nem vitatom; csak

szabálya nem eléggé szabatos voltát akarám felmutatni, melyért, legalább egy Diogenes, megboszanthatja a „Plátó emberével.“

De *van* szerkesztett igetörzsök, ha már benne vagyunk a kicsinykedésben, olyan is, hol két igető összetéve alkot egy harmadikat. Nem azon páros igéket értem, hol két gyök szalad egy kopóláncon, mert ez mindenik a maga utját futja, saját hajlítását követi. *Fúr-farag*, nem összetett ige, mert mind a kettő külön hajlittatik: *furtam-faragtam*, *furni-faragni* Jut azonban egy eszembe, mely valóságos compositum: *rugkapál*. Ennek hajlítása (vidékemen legalább) teljesen összetett idomra utal: mert lesz: *rugkapált*, *rugkapálni*, sőt kiejtésben már egészen összesimulva: *rukkapálni*; nem pedig külön: *rugni-kapálni*. Hogy a : bukfenchez, *agyabugyál* stb. ide tartozik-e, nem merném eldönteni, mert összetételök elemeivel nem vagyok tisztában.

Azonban elismerem, hogy eddig felhozott ellenpéldáim jóformán a t. munkatársunk által megállapított szabályok erejét bizonyítják. Régi maxima a nyelvtanban: nincs szabály kivétel nélkül. S a felhordott kivételek se nem oly számosak, se nem oly fontosak, hogy általában ki ne lehetne mondani szabályul a magyar nyelvnek irtózását az ily összetételektől. Kevésbé állja ki a bírálatot a harmadik szabály, mely a „tisztelt hazámfia“ példa roszalásából indul ki. Azt mondja, ez nem jó, mert a „tisztelt“ a „hazára“ nem a „fiára“ vonatkozik a magyar szórend s összetétel azon sarkalatos törvényénél fogva, hogy minden határozó szó a nyomon utána következőt határozza. De ha a „tisztelt hazámfia“ hibás: akkor hibás lesz a „*réz gyertyatartó*“ is, mert nem a gyertya *réz*, hanem a tartó; akkor igazán nem lesz többé *fájós tyukszem*, az apa nem hoz gyermekének *szép vásárfiát*, t. barátunk Gyulai tanár nem *fogja* letörölni a táblát *kopott nyullákkal*; hanem így fogunk beszélni: a gyertyának *réz* tartója, a tyuk *fájós* szeme, vásár *szép* fia, nyul *kopott* lába. Ennyi példa — s az élő nyelvből hordhatunk fel akárhányat — elégséges bebizonyítására, hogy csakugyan nem ritka eset, hogy a jelző (epitheton), le-

gyen az melléknév vagy részesülő, magyarban is átugorja az összetett szók elsejét, s utollevőt határozza meg. Nem állítom ezzel, hogy a t. értekező felhozta képtelen példák helyesek: „a tolvaj gyilkos pap szentjét káromló község tagja“ azért absurdum marad; de csüresavaros szerkezettel a legjobb szabályt is eltorzíthatni. Például: egy-két epitheton, *incisa* (körmondatban) szép lehet, de halmozzunk 10-et 20-at, összevissza: *legtöbb kész a galimathias*. A szabály lesz az oka? nem, az író.

E harmadik szabályból következteti t. munkatársunk a negyediket „Hogy szerkesztett névben az első szó meghatározhasa az utána következőt, nyelvünk geniusa azt kívánja, hogy csak oly viszonyban ragaszszuk össze a két nevet, a milyenben (mint) külön álló két név is értelmes.“ E szabály vége, úgy látszik, nincs elég határozottan fejezve ki, mert hisz a „külön álló két név“ mindig értelmes, mindeniknek lévén saját értelme. Azt akarja mondani: hogy úgy jó az összetétel, ha a két név külön állva is azt az értelmet adja, mint összetéve. Példái is e magyarázatra utalnak. *Házfedél* jó, — ugymond — mivel ez is jó: a *ház fedele*. De *zsebóra* kivetni való, mert értjük ugyan külön, mi a *zseb*, mi az *óra*, de összetéve nem teszi azt *zsebbeli óra*. *Hattyunyak* jó, ha alatta a hattyu nyakát értjük, tollastul bőröstül, mert szétválasztva is meg áll: *hattyu nyaka*; de nem teheti Irma nagysám „*hattyuhoz hasonló fehérségű nyakát*. — Én e szabályt az összetételre nyelvtanilag sem tartom kielégítőnek. Ott van főnebb a *tyukszem* népies compositum. Igaz, külön válva teheti ezt: a *tyúk szeme*; de közönségesen nem azt értjük alatta, hanem a *tyúk szeméhez hasonló alakú törést a lábon*, vagy (a mezitlábás nép használata szerint) szintén a *tyúk szeméhez nagyságra hasonlító igen mérges kelevényt a kézujjak izhajlásában*; tehát jóval egyebet, mint a két szó elválasztva, jelentene.

De nem annyira nyelvtani, mint aesthetikai szempontból tartom a t. munkatárs Brassai által a szó összetételre adott törvényeket igen megszorítóknak; miről legközelebb.

A. J.

(Folytatjuk.)

BELIRODALOM.

CSOKONAI-ALBUM. Szerkeszti és kiadja Kulini Nagy Benő. (Ára 3 ft. a. é.) Pest, Ráth Mór bizománya. Nyomatott Debreczenben, a város nyomdájában, 1861. (Vége.)

Ha az „Album“-nak többnyire ifju munkatársai nem, a közönség hihetően készséggel ment föl bennünket a művek egyenkint és külön-külön vett bonczolgatása alól. A ki a Figyelőt ismeri, különben sem vádolhatja, mintha röstellene közepszerű művekkel s néha kezdő írókkal is foglalozni. De a mit egyetlen egy írónak összegyűjtött művei tekintetében megtehetünk, — bár az is hosszúra nyuló munka, — nehezen tehetjük oly számos író közreműködésével létesített Albumra nézve. Kimutathatnók részletesen, hogy Kadarcsi versei teljeseleg reminiscenciákkal, s a mellett még ügyességgel és egy kis költői avatottsággal sincsenek egybeállítva; hogy Stépán Gézának „Csokonai Vitéz Mihály hordója“ czimú s a költő életéből vett egy adomán épült verse humoros akar lenni s a helyett izetlen. Ugyanezt mondhatjuk Oláh Károlynak „Csokonai háza“ czimú verséről, mely a költői eszközökkel való bánásban gyakorlatlanságot árul el, s már csak ennél fogva sem érdekelheti az olvasót. Kimutassuk-e, mily gyenge *népdalok* a Bonyhai Benjáminé? — hogy Nagy Ferencz Endre királyról szóló balladája az események száraz elbeszélése, az emberi érzések mellőzésével, melyeket ennél fogva az olvasóban sem ébreszt, hogy a „Fájó vigasz“ Csermelyitől nem világos, pedig a részletekben csak közhelyeket látunk? — Szinte jól esik, midőn egy-egy oly lendületesebb, szabadabban folyó dalra akadunk, minő az Illésy György „Te tudod nagy ég“ czimú egyszerű verse; vagy Nyilas Samu „Fecské“-je, holott ez utóbbiban, ha gyakorlott versíró keze nyomát látjuk is, a compositio meglehetősen üres. Ilyenmő, aránylag jobban eső költemények vannak még e gyűjteményben! de általán szabad legyen elmondanunk, hogy a magyar lyrai irodalom legkevésbé sem erőltette meg magát e sok vers kiállításával. — A *novella irodalom* is képviselve van. Egyrésze a tehetség zsenge korára mutat, minő a „Legdicsebb élvezet“ történeti beszély Ábrai Károlytól, ki dagályos s a tárgyat szemünk elé ritkán állító csengő phrasisokban ír, s rajong a helyett, hogy elbeszélne. — Almásy Tihamér „Bál előtt és bál után“ olvashatóbb, de a képzeletnek kevés ereje mutatkozik e beszélyben. Az egész egy alakok nélküli esemény, melynek bevezetésében az eredetiséget egy undorító jelenet képviseli: — egy bonczterembe vezet az író, s az ember megbánja, hogy eddig kísérte őt. — A „Kora öröm és késő bánat“ Kelemen Mórtól, nem

hoz föl motívalatlan tényeket; de az egész igen prózai s az élet mindennapi jeleneteihez ragadtabb, semhogy volna benne valami olyas, mi a képzeletet megragadja.

E gyűjteménynek legérdekesebb részét a nem-szépirodalmi munkák teszik. „Görögország felszabadulása“-t Ladányi Gedeontól érdekel fogja olvasni a közönség; kevésbé tanulságos, mert már kimerítőbb források után ismeretesebb s egyszersmind gyengébben van írva is „Enyingi Török Bálint“ (történeti rajz) Sárváry Elektől. Azonban ezeket csak mellékesen említők, mert a prózai dolgozatok közt a „Csokonai Album“-ba illőbb s egyszersmind érdeklőbb dolgozatok ama három czikk, mely Csokonai életrajzára vonatkozik.

Nem mintha a felhozott adatok újak volnának. Van bennök egy-egy új részlet is; de kevés, a mit Toldy Ferencz ur meg ne irt volna a költőről adott kimerítő életrajzában. Nem is azért mondjuk érdekeseknek e cikkeket, mintha új szempontokat, itéletbeli önállóságot találnánk az egyes tények megbíralásában. Valóban se életismereti, se aestheticai vélemények dolgában nem újak e rajzok; — nemcsak az adatok, nem újak, hanem, ha épen mindenütt nem is, de igen kevés kivétellel a Toldy szemüvegén nézik szerzők Csokonait, életét, korát és munkáit. A feldolgozás sem ad nagy újdonsági ingert ez életrajzi cikkeknél. Csaknem ugyanazt mondani *más szavakkal*, a mit már elmondtak mások, nem is teheti ujja a művet. Minda mellett az a néhány új adat beszövése, maga a feldolgozott tárgy, mely egy kedvencz költő élete és munkái, oly nemű olvasmány, melyet részvétellel veszünk fel és folytatunk, ha mindjárt körülbelől ismételve találjuk is, a mit már hallottunk.

A Csokonai életét tárgyazó három czikk, melyet említünk: „Csokonai életrajza“ Kulini Nagy Benőtől; „Csokonai kora“ Kovács Gyulától; „Adalék Csokonai Vitéz Mihály életrajzához“ K. Nagy Benőtől. Az elsőben Csokonai diákkorára találunk néhány adatot, s többek közt a költő azon levelét, melyben búcsút vesz tanultársaitól, midőn az iskolából távoznia kelle. E levél nagy része érzékeny ömledezés, de az ifju gondolkodás jelei mellett kivehetjük belőle a jellem néhány alapvonását s néhány adatot tanulókorai életére. — Nem értjük eléggé, miért közlé szerző ez életrajz végén, mely különben sokkal vázlatosabb mint a Toldyé, s nagy része ennek kivonata — Csokonai összes műveinek száraz lajstromát. — Csokonai összes művei kiadásában, mely egyszersmind közvetlen *használatra* irt kézikönyv, az életrajz-író kötelessége megtenni e fáradságot; de olvasmányul adni laj-

stromot, nem mutat írói tapintatra. „Csokonai kora“ töredékes, igen egyenetlen munka. Fellengző, mesterkélt phrasisok és száraz adatok gyűjteménye. Sem a kort, sem a költőt nem találjuk e rajzban jellemezve. Egyes elszórt vonások gyűjteménye még nem rajz. Kovács Gyulának az adatok gyűjtésére, a tárgyára tartozók olvasására tett fáradságát nem vonjuk kétségbe; de műve kételkednünk enged a gondolkodásra, megítélésre fordított fáradságban, továbbá már nemcsak kételkedünk, hanem határozottan kimondjuk, hogy tárgya rendszeres összealkotására, az előadás mesterségének e titkára, kevés gondot fordít. — A gondolatok, ha közönségesek is, az ítélet, ha mások után mondatik is, a jellemző helyett ha csak általánosságokat mondunk is, a rendszeresség, a gondolatok csoportosítása nagy érdeket adhat az olvasmánynak, a tárgy belső érdekességét nem tekintve is. — Az „Adalék“-ban K. Nagy Benő ur nem közöl egyebet, mint Csokonai utolsó levelét Lillájához 1798-ból, s ha egy életíróra nézve, ki jellemezni akarja a költőt, egy ily ömledező levél nem igen foglal magában más felhasználható vonásokat, mint a melyeket más leveleiből s munkáiból ismer, egy élettörténeti forduló pontot jelöl meg e levél s egy szabatos datumot szolgáltat, — melyért közzétételre méltó, s eszközlője köszönetet érdemel.

Végül szólanunk kell egy nagy fáradsággal összeállított cikkről, ez „Debreczen irodalomtörténetének rövid áttekintése“ ismét a szerkesztő kiadótól, Kulini Nagy Benőtől. Az egész nem egyéb igen hosszú bibliographiai lajstromnál. Az irodalom történet írója, sőt általán a magyar történetíró hasznát veheti ily kalauzoló lajstromoknak. Szerző azonban nagy tévedést követ el a címre nézve. Egy városnak soha sem lehet iro-

lomtörténete, hacsak nem oly központ a város, minő most Pest, minő külföldön London és Páris, a hol ezek irodalma úgy szólván elnyeli az egész nemzetét. Egy másodrendű város irodalma nem oly önálló, nem annyira magában kifejlő, hogy egész lehessen. Egy ág, nem pedig egy organicus lény. Egy-egy nem központi városnak csak bibliographiája lehet s nem *irodalom-története*. Mert minden *történet* az események, tettek és tünemények kapcsolatos és egymást indokoló sorozatában áll, és lehet-e egy debreczeni irodalmat ily magasb szempontból összeállítani? K. Nagy Benő ur tehát egyebet alig tehetett, mint időrendbe szedte a könyvek és írók névlajstromát. E lajstromozásra van különben is hajlama; mert ítéleteiben nem oly szabatos. Nem nevetséges elfogultság-e Kazinczy, sőt 1848 után az a helyi patriotismus, mely abból is kirí, hogy a most élő Orbán Petőt jelesbeszélyirónak mondja. „Tóth Ferencz a legjobb novellista.“ Tán csak Debreczenben? mint Illésy György, ki „*a jelenlegi debreczeni lyricusok királya*“ (241 l.) — Ime Kulini Nagy Benő ur az aestheticában is egészen debreczeni szempontot követ, — s nem gondol sokat olesó ítéleteivel.

Magáról hallgat ugyan irodalom történetében; de képzeljük, hogy debreczeni szempontból itéli meg Albumát, a hol ilyen sem jelent meg közelebről. Mi nem értünk vele egyet; mi nem ismerünk más irodalmat, mint magyarul a magyart. Mi annyira magunkénak valljuk Csokonait, mintha Pesten született volna, s ép úgy szólunk K. Nagy Benő urról, mintha nem a debreczeni, hanem a sárospataki, erdélyi vagy „pesti nemzeti körű“ irodalomhoz tartoznék. Csokonai emléke mindnyájukat érdekel, kik debreczeniek nem vagyunk is, — debreczeni volta nem enyhítő körülmény ez „Album“-ra nézve. —m.—

KÜLI IRODALOM.

A HINDU DRÁMA. („Sakoontalá, or the Lost Ring.“ *Szakuntalá, vagy az elveszett gyűrű*; indiai dráma. Kálidásza szanszkrit eredetéből angol prózában és versben fordítva. *Monier Williams*, a szanszkrit nyelv tanára által. Hertford: 1855.)

(Folytatás.)

Kálidásza színműve, a Szakuntalá, a mi európai világunknak Sir W. Jones által lön bemutatva először, ki, mintegy hetven éve, Bengalba érkezvén, első tette a meglepő felfedezést, hogy a hinduknak egyáltalában régi drámájok léteznek is. 1789-ben kiadott prózai fordítása egyetemesb érdeket támaszta Európában, mint talán bármely hasonló keleti fordítmány, ha az „Ezeregy-éjsza-

kát“ s „Pilpay“ meséit kiveszszük, gyermekkorunk e második „Robinson“-jait. Több nyelvre lefordíták, és azonnal elismerte, bámulva lőnek szépségei; egyebek közt Goethe, világozó rökonzenszével, egyszerre melegen üdvözölte a jövővenyt. *)

Pedig Sir W. Jones fordítása kétségkívül csak nagyon nem hasonló képzetet bir nyújtani az

*) Willst du die Blüthe des frühen, die Früchte des späteren Jahres,
Willst du was reizt und entzückt, willst du was sättigt und nahrht,
Willst du den Himmel, die Erde, mit einem Namen begreifen:
Nenn' ich, *Sakuntalá*, Dich, und so ist Alles gesagt!

eredetiről, mert az általa használt kézirat későbbi származása vala, s teli közbeszurt jelenetekkel sokkal utóbbi és ügyetlenebb kéztől. Hanem Williams tanár, mintegy pár éve, az eredetit ősrégi alakjában teljesen adta ki, a kéziratok gondos egybevetésével s bő jegyzetekkel, melyek magokba foglalják mindazon felvilágosítást, mi a szanszkrit irodalom ez ágában szükséges a tanulónak. Jelen kötetben ugyanazon ép szöveg szerint adja a „hindu Shakspeare“ e főművének első angol fordítását, prózában és versben, s csak most mondhatjuk el, hogy birunk egy méltóképen átalöntött munkát a nagy hindu irodalomból. Mellőzve fordításbeli érdemeit, a könyv már nagyszerű külső diszitményeiért is megérdemli figyelmünket. Valóban ez legköltséges példánya a keleti disznyomásnak, minő valaha angol sajtó alól kikerült; minden lapot mesterileg színezett karam vesz körül, melynek rajzai különböző napkeleti kéziratokból másolvák, melyek egyszersmind pompás képekre szolgáltatnak mintát; s minden jelenet két szép fametszvénynyel van ékesítve. Az indiai tájak saját jelleme gondosan megtartva, s a jelmezek a dráma korából vannak véve.

Kálidásza minden hindu költő közt legelismeretebb jelességű; egy sincs, ki vele csak pillanatra is versenyezzen az ő saját szakügyességében. Övé nem az a hatalom, mely szenvedélyeket zaklat föl, mely „tisztítja a lelket szánalom és rémület által;“ mindenütt a szende lágyság nyomait leljük nála, mi a szemlélködő (contemplatív) hinduról tesz bizonyosságot. Az ő drámája nem az a mélyen valódi *δράμα*, hol egy emberélet egy órába nyomul össze, — hol a néző, mint ideigvaló Gondviselés, ül, hogy szemlélje a sürgő jellemeket, a mint mindegyik elhalad, szive legmélye nyitva s a szenvedélyek összes gépezete feltakarva lévén. Inkább bágyadt, lotustermő vidék az, hol mintegy álomból álomba jutunk; minden tárgy pihenő esőnd-életi helyzetben nyugszik előttünk, mintha a munka nem is az ember osztályrésze s maga az élet csupán kéjmámor volna.

Ama mély rokonszenv a természettel minden alakjában, ama benső vonzalom tájképek, távolrajzok iránt, mely oly élesen megkülönbözteti a hindu költészetet classicus egykoruitól, Kálidásza műveiben legtisztább s legnemesebb formájában tűnik fel; sehol sem akadunk a tropicus tájak kellemes festéseire, mint épen ő nála. Pedig itt is ugyanazon szende ábránd nyomaival találkozunk, mely jellem-alakjait környezi; a természet mint álomvilág kedves neki, hol fák, hegyek szintugy eszményitvék, mint a többi. Osztóznak a hős sorsában; ha sir, vele sirnak, ha örül, vele örülnek, mintha a természet csupán a szellem árnyéka volna s ettől nyerné minden körvonalát. A *Veda* egyik régi költője éneklí: „én nem birom megkülönböztetni, vajon én vagyok-e e mindenség, mert én bonyolult és megkötözött elmével járok e földön;“ különös észirány oly embernél, ki régibb

mint Homér, hanem egyszersmind ráüti a valódi bélyeget a hindu elmére. Ugyanazon érzelem, habár módosítva, hatja át az összes hindu költészetet; kedves nekik a természet, mert összefoly ábrándjaikkal, nem pedig azért, mivel annak érintése által a költő, Antaeusként, ismét öntudatos erélyben s erőben támad föl.

A hindu szinköltészet legrégibb emléke a „Báb-kocsi“ melyet Szudraka király irt volna, kit a hagyomány keresztényen időszámításunk előtt a második századba helyez. Kálidásza, mint mondók, a következő századból való, s Vikramaditya udvarához kapcsolják, kinek a Baktriából Indiába nyomuló scythá hordákon vett nagy győzelme teszi a Szamvat időszámítás kezdő pontját, honnan a hinduk még ma is számítják az időt. Színműveiből csak három maradt ránk, s egy ezek közül is kétséges hitelű; a másikat, Vikramorvaszi címűt a „Hindu drámá“-ban gyönyörűen lefordította Wilson tanár, ki a „Báb-kocsi“-nak is felséges fordítását adja. Szintén az ő lapjaira utasítjuk az olvasót két későbbi szerző fordítására nézve, kiknek egyike Bhavabhuti Kr. u. 720-ban Jaszoverma, Kanój királyának udvaránál virágzott, — a még későbbi, Viszákhadatta, pedig egy történeti-forma szindarabot hagyott maga után, melynek tárgya Csandragupta — a görögök „Sandrocottus“-ának — mondája. Minket terünk egyedül a kitűzött szindarabra szorit és nem engedi, hogy a hindu összes szinköltés hosszabb történetébe ereszkedjünk. Szudraka és Kálidásza a legrégibb drámaírók, kiknek munkái maradtak fenn, az utánok jövő, Bhavabhuti, sokkal későbbben élt; de nagyon hihető, hogy sok régibb szindarab veszett el. Így a Vikramorvaszi „prolog“-ja nyilván „előbbi drámaköltők műveire“ céloz; s talán ezek közé számíthatunk sok ismeretlen nevet, melyek a scholistiká idézeteiben szállottak reánk. Egyik bizonyossága a színmű-irodalom nagy régiségének azon tény, hogy a fennlevő legrégibb emlékek már drámaíró iskolát tételnek föl; s magokban Szudraka és Kálidásza műveiben világos célzásokat lelünk kidolgozott műszabályokra, melyek Indiában a mi aristotelesi egységeinkhez tehetők. *)

A hindu drámához minden változat hozzá fér, a legeszményibb hősi alaktól kezdve a legotrombább satiráig és bohózatig; s az egészen keresztül, legmagasb szárnyalása közepett is, párhuzamosan foly a pathoszszal és tragicummal a játszásig és comicum eleme. Schlegel megjegyzi, hogy minden szinpadnak megvan a maga bohóca; meg a hindunak is az ő *vidusakája*, ki valamint a

*) Célzás *eljátszott* hindu drámára, előfordul Szomavédának „Történetek oceán“-jában, mely munka, bár mint történeti kútfő a régi időre semmi becsesl nem bír (minthogy csak a XII. századból való,) némi érdekes világot mégis vet ama régi, elfelejtett hajdanakorba. „Mig ott valánk, egy dobocsa hangjait hallók, s anyám, észbe jutván elhunyt férje, így szólt hozzám nagy zokogással: „atyád barátja, Bhavananda színész fog ma játszani.“

spanyol szinpad *gracioso*-ja, kíséri a hőst, mint annak meghittje és barátja, s *sancho-panzai* bohózkodással üzi tréfáit főnöke magasb érzelmeivel, ily módon a romantikai hősködést a köz élet mindennapi színvonalára szállítván. Szerencsés *kifejlés* szükségképeni feltétele minden hindu színműnek; s e törvény az, mely elfojta minden nemesb törekvést a valódi tragoedia után. De nem is arravaló Hindustan álmatag mérséklete, hogy abban valaha az igazi tragikai muzsa meghonosulhatott volna; erős idegű, elszánt akaratu, vészben s viharban edzett nép kell annak. Athenae hatalma növekedésével együtt emelkedik az athenaei tragoedia, összességében visszatükrözve a szellem minden egyidejű forrongásait; s a mi régi angol drámánk is a reformatió századában s a politikai vajadás vonaglászai között lön feldajkálva.

És most a Szakuntalához fordulunk, kivonva meséjét s egyes jeleneteit, melyekről azt hisszük, hogy leginkább érdeklik olvasóinkat. Maga a mese egy régi mondán alapul, mely feltalálható azon hitregei eposzok — a Rámájana és Mahabhárata — egyikében, melyek India régi irodalmában Homér költeményei helyett vannak, mindezek egyszerűmind oly tárházat képezvén, honnan későbbi poéták meríték az anyagot költeményeikhez. Mikép Thebae és Mykenae uralkodó-házai a görögöknél, ugy az indiai mondának is megvan Nap és Hold királyi-háza; e hitregei két nemzetiség közül az utóbbihoz tartozik a jelen drámának hőse.

A szinmű egy idylli jelenettel kezdődik, amaz egykor Indiában oly szokott remeteségek egyikében, hova, mint a középkor zárdáiba, vonult a tudományra hajlandó ember, békét s magányt keresvén az országszerte csatangoló zsarnokság és elnyomás közepett. Talán egy ily magános berekben találta Nagy Sándor a gymnosophistákat s itten társalga Onesicratus a böles Dandamis-szal, emlegetvén neki holmi *barbar* philosophusokat, mint Pythagoras, Socrates, Diogenes — a mire aztán a hindu így felelt, csakugyan ugy látszik neki, hogy azok szellemdus emberek voltak, de nagyon is szenvedőleg viselték magukat a törvények iránt.

E csöndes remeteségbe vágat Duszánta király, kocsisával együtt, vadászás közben s egy futó ántilopot üldözvén. Gyors futásában tüstént megállítja egyik remete hangja, s megtiltja a szenthelyet lakói egyikének (az ántilopnak) vérével szentégteleníteni. Gyöngédség minden állati élet iránt kedvencz témája az összes hindu költészetnek.

A király azonnal eláll az üldözéstől, s a remete meghija, hogy élvezze vendégszeretetét. A

mint a szentelt berken átalhalad, következő szép leírást olvasunk a remeteségről.

Király (kocsisához.) Nem látod-e

Az elszórt rizs-szemet vén fák alatt,
Melyeknek odva biztos menhelyül
Szolgál fészket rakó kajdács-fajoknak?

S itt-ott a sima furkót, melylyel az
Ingudi ért gyümölcsét megtörik? —

A szende gím vad, mely szelid, kezes,
Szavunkra nem riad; — s az ösvenyen
Fahéjból szótt vizes ruhák nyoma
Látszik, holott csöpögve átvivék
Kristály vizeknek tiszta kutféjétől.

S im nézz oda!
Csatorna mossa a fák gyökerét,
Szellőben a viz tükörlapja reng;
A gallyak uj zöldjét mérsékli az
Elégett áldozatból fölfelé

Gomolygó füstnek barna lombozatja.
S a most-kaszált mezőn, kocsink körül,
Ózborju falka nyugton legelész.

A remeték közt tartózkodása alatt a király meglátja és megszereti Szakuntalát, Viszwamitra leányát, ki a remeteség többi szüzeivel nőtt vala föl; s most néhány kedves kis jelenet következik, mely a szerelmes pár szívében hajnalló szenvedélyt festi, felváltva a „gracioso“ boszankodásának otromba humorával, hogy ura ily rögtön pásztori kéjelgés után veté magát. A szeretők egybekelnek, azonban Duszántát visszahíják udvarához, és így aráját ideig-óraig a remeteségben hagyja. A következő scénaát egészen kiirjuk; az művésziileg van, mint episod, vetve a felvonások közé, s a jellemek és cselekvény könnyed ecsetlésében felismerjük Kálidasza különös ügyességét. Ne is ítéljük az eseményről, melyen a catastropha megfordul, európai fogalmaink szerint. Elöttünk egy brahmán átka jelentés nélküli hang; nem az a babonás hindu előtt, ki még ma is örök rettegésben él, nehogy valamely brahmán titokteljes anathémája alá essék. Valóban a hindu ember minden napi életét folytonos árnyék kíséri, a rettegés valamely szellemi kárhózzattól, mely jártában-költében soha el nem hagyja. Ő elátkozott körben mozog, láthatlan igézetektől környezve, minden tette ellenőrizve irigy hatalmak által, kik egyre lesik saját önkényszabta törvényeik legparányibb megszegését, — oly törvényekét, melyekről a halandónak talán sejtelve sincs, s lételöket csupán hatásukról (a büntetésről) tudja meg. Veszedelem és nyavalya teszik büntetését az ily törvényszegésnek; s a szerencsétlen áldozat, bölcsőtül sirig, a babona e kérlelhetlen Gorgonjai által üldözve vándorol. Ily nép fülében a brahmán átka rettenetesen hangzik! s ne felejtjük, hogy ily érzelmektől valának áthatva e szinműben, mind a költő, mind hallgatói.

(Folytatjuk.)

T A R C Z A.

V I G A S Z T A L Á S.

Még is méltó élni e világon
Bár mint híz a vérző szív alá,
Az életnek súlyos terhe bár nyom —
Ám viselje a ki vállalá!
Csak hogy akkor érzélem s ábrándnak
Búcsut mondjon lélek és kebel
S hol fájdalomi enyhülést találjak —
A magányba elvonuljon, el!

Ez marad az ember vigaszára
Balsorsában végső menedék :
Ha elhervadt a tavasz virága —
A hideg tél hava is elég.
Akkor látszik a jobb rész hatalma
Hogy ha tűrni és feledni tud :
Ész, tanulmány által visszaadva
A miért más sűrű könyve fut.

Elmerengni a nagy mindenségben,
Meggámulni a föld tájait :
Ott van éjszak — piros fény az égen,
S völgyein a boreász süvít;
Jégszikkalának kristály szép alakja
Tündöklök a ködfelhő közül,
Melyeket a tenger zúgó habja
Összehajt, míg óriásra gyűl . . . . .

Emidébb már zöldel fák csoportja,
Ah! de olyan satnya a levél,
Mintha minden korlátozva volna
Hol a rónán már több ember él.
Élnek, s laknak fényes palotákban!
De még többen rosz fedél alatt . . . .
A boldogság, melyben itt hiány van,
Mint szűk forrás, oly gyéren fakad.

Szebb a dél, a korálok hazája,
A narancsfák s citrom-ligetek!
Ott a vándor földi létét szánja —
Itt egy kép . . . és gyönyörtől remeg.
A derült ég lágy harmatát perget,
Bíbor fényben jó a viradás . . . .
Jer, kit a bú tűzhelyedtől kerget,
S mondjad : ugy-e van vigasztalás?!

Nem, nem, oh ez így nem üdvöm utja,
A magány — s az élet, veszni hágy :
Üdvöt csak egy harmadik hon nyujtja —
Angyalokhoz vonz engem a vágy;
S bár reményim törötten hevernek
Válni lelkem innen még sem bír,
Mint dajkától elszakított gyermek —
A világba most is vissza sír! . . . .

BALOGH ZOLTÁN.

A BOGÁR ÉS A BÁRSONY.

(B e s z é l y.)

IV.

(Vége.)

Négy álló hónapig ült szegény jó Zaják szomszéd a tömlöczben azért a hallatlan gonoszágért, hogy Ringatósy cs. adófelügyelőt hóhérnak, vérszopónak nevezte . . .

A nyilvános fensőbbség elleni lázítással vádoltatott; három vizsgáló bíró dönt ki mellőle, 48 tanut hallgattak ki ügyében s mikor 600 iv papirt összekarmoláztak légyen protokollnak, akkor vették észre, hogy csak ott vannak, a hol a lelegején voltak; azaz semmit ki nem bírnak sütni Zaják szomszédra, kit pedig Ringatósy cs. adófelügyelő ur úgy ajánlott a törvényszék figyelmébe, mint egyik legveszélyesebb bujtoga-

tóját a titokban működő forradalom-előidézési pártnak.

Csibrán szomszéd ugyan mindent elkövetett, hogy helyre hozza azon hibáját, miszerint alapot ő adott a szegény Zaják szomszéd raboskodásához, folyamodást is adott be mellette, tanuskodott mellette . . de hiába, végtére is csak az használt szegény Zaják szomszédnak, hogy a bírák se ide se oda nem tudtak menni a dolgában és felmentették a kereset alól.

Szegény Zaják szomszéd is igazán meg volt ám soványodva a midőn a tömlöczöt odahagyá . . s a mint sopánkodva néze-

gette végig megsoványult tagjait . . keser-
vében mondogatá magában :

— A Bogár és Bársony az oka mind
ennek . . .

Estenden volt már az idő, midőn az ud-
varra kitették, de azért maraszthatták vol-
na kenyérrel kalácscsal, mégse' maradt vol-
na, nyakába vetette a rongyos szűrt s a
négy hónapi távollét kedves falujától csak
megsokszoroztatta lépteit, hogy annál job-
ban igyekezzék haza felé . . .

Hogy haragudhatik az az asszony öreá,
— hogy busulhatott azóta a szegény Pan-
ni, . . . milyen soványak lehetnek azóta a
Bogár és Bársony! . . .

Ezek voltak azon gondolatok, melyek
Zaják szomszéd fejében egymást minden
perczen felváltották . . . De szívének mélt-
ánylásaul legyen mondva, azért hogy ret-
tenetesen tartott a megérkeztekor fejére
zuduló fergetegtől, mégis oly nagy szeretet-
et, édes huzódást érzett minden iránt, a
mit otthon hagyott . . . Ugy érzé, hogy
Pannikáját mindenek felett legjobban sze-
reti a világon, — s a Bogárra és Bársonyra
gondolás pedig valóban könyeket csalt sze-
meibe . . .

Ő ment . . . ment gondolataival, a nap
pedig szállott alá csak oly sietve mind ő . . .
Eljött az éj . . . Zaják szomszéd tikkadtnak
fáradtnak érzé magát.

Nem volt ugyan már több ut előtte,
mint egy kis mérföldecske, de mind az éj
mind a fáradság egy kis nyugalomra csalo-
gatták Zaják szomszédot . . .

Egy szép fás bokros kert mutatkozott
előtte a falu szélén, keskeny árka volt neki,
könnyen átmászhatott rajta. Daczára annak,
hogy már september végén járt az idő, a
kertnek apró dombjai között térdig érő fű
ringatta magát . . . a legkellemesebb fekvő
helyül kínálkozott . . .

Zaják szomszéd jól tudta azt, hogy ez a
kert az elhagyott temető, a szomszéd falu
temetője, — de azért nem látta okát, hogy
meg ne nyugodhassék ott, hol annyian nyu-
gosznak.

S a mint a fejét letette, nem kellett neki
ringatás, elaludt olyan mélyen, a mint az a
lompos juhász kutya, melyet a szántói em-
ber álmában meglepve bunda képében el-
lopott.

Ha én mindazokat a szép dolgokat el-
mondanám, a miket Zaják szomszéd álmo-
dott, úgy még egyszer ennyi papirosra volna
szükségem, mint a mennyit már az ő ügyé-
nek bajának felhasználtam, talán még én is
annyi protokollt írhatnék róla öszve, mint
a mennyit, Schurda, Halliama és Zahardala
vizsgáló bíró urak ébreni álmodozásairól
öszveirtak . . .

De azért még is csak rövideden meg-
kell egy párszóval emlékezmem azon szép
dolgokról, melyek tündérvilágba ringaták.

Kató asszonyt frissen, egészségesnek,
tűzről pattantnak látta, alig ösmerte meg;
első látásra azt gondolta felőle, hogy a Panni.
Kató asszony nem hargudott, sőt inkább
olyan szép kapros lepényt süített, hogy a
szájíz megindult láttára . . . Egy másik me-
nyecske ült a padkán s fonogatott a guzsa-
lyon . . . E meg a Panni volt. Egy szép fia-
tal ember . . . a meg a Pista volt . . . veze-
tett ki itatni az istállóból két gyönyörűsé-
ges, síma szőrű, gömbölyű, virgoncz lovacskát . . . oh uram fia! . . . a meg a Bogár és
Bársony volt . . .

Az éhes sertésről és makkról szóló pél-
dabeszédnek megtestesült tanubizonyosságá-
vá változott Zaják szomszéd az ő álmainak
ily találó elhelyezése által . . .

De hagyjuk az álmokat és figyeljünk
Zaják szomszéd arczatára, a ki fejét egy
sirdombra hajtva, megszünteti hirtelen mo-
solygásait arczatának, s mintegy titkos
sejtelve által a kisértetek órájának, hűs
széltől érzi érintetni tagjait . . . mely ellen
hasztalan takarózik, hasztalan buvik, fel-
ébreszti őt . . .

Zaják szomszéd tenyerére támaszkodik
és ültő helyre emeli magát, azután azon ide-
genkedéssel néz szét, mint a hogy szokott
az ember, ha szokatlan helyen ébred fel s
mindent egy pillantással szemügyre vesz
maga körül.

Bokrok vették körül, messze nem lát-
hatott . . .

Hanem hallott . . . hallott s megrezzent
attól a mit hallott . . .

Egy vékony, ábrándosan csilingelő csen-
gettyű hangot hallott nem nagyon messzire.

És, uram ne vigy a kisértetbe . . . hin-
né-e az ember? . . . Zaják szomszéd megös-
merte a szaváról, hogy az a Bogár és Bár-

sony csengője . . . közös annyiban, hogy hol egyik, hol másik hordja a nyakán.

Eleget hallotta Zaják szomszéd azt, midőn az útfélen békóban kiverve legeltette a jámborokat, ezen csengő szava mellett szunyadozott, s kísérté még álmában is figyelemmel legkisebb mocczanásukat.

Zaják szomszéd ült a sirdombon, tenyérébe tette állát és figyelt . . . figyelt vissza fojtott lélekzettel; — a mint a holdvilág arczára sütött, oly halaványnak látszott, hogy gyenge hitű ember előtt beillett volna kísértetnek . . .

Zaják szomszéd figyelt, — andalgott s végtére is, a mint így ültő helyében is behunyogató szeméit, hinni kezdette, hogy még folyvást álmodik.

A csengő csak szólt, hol messzebb hol közelebb, . . . játszogatva el-elhaló hangjával, mintha a holdvilágos éj titkos regényességének közepette valamely bohó tündérke üzne ingerkedő játékot.

Most egyszerre csak megrendült ültő helyében Zaják szomszéd, úgy rémlett neki, mintha saját nevét hallotta volna suttogva mondatni, nem nagy távolságban.

Valóban úgy volt . . .

A szellő hozta-e fülébe? Vagy mi? . . .

De világosan hallotta, hogy mondták, s olyan kísérteties vontatott hangon mondta valaki, vagy, uram isten! talán nem is valaki, hanem . . . valami . . . az ő nevét . . .

— Zaaa-jáák . . .

Egy másodpercnyi felriadás alatt kétszer hordozta körül szeméit és nem látott semmit . . . hanem megint hallotta . . .

— Szom . . . szééd! . . . Zaa . . . jáák . . . szom . . . szééd . . .

Olyan volt az neki, mintha vagy nagyon messziről, vagy sirból beszélne valaki . . .

Erre már nem tudott tovább ültő helyén maradni, szorongva felegyenesedett, borsózdott a teste, nagyon idegennek tettszett neki minden, semmikép sem volt kedve szerint való az egész tájék, úgy szeretett volna egy pillantás alatt tul lenni a temető árkon . . . A szomszéd, mi türés tagadás, meg vott szeppenve, hideget izzadott abban a perzben s még a szürét is szokatlannak érzette a vállán.

— Minden jó lélek dicséri az urat! . . .

susogá Zaják szomszéd, s alig végezé be, ismét hallá maga mellett . . . a titkos borzadályosan suttogó szót :

— Szomszéd . . . Zaa jáák szomszéd . . . akar élsz . . . akar halsz, hahogy megjelentél előttem . . . hallgasd meg a mit mondó vagyok . . . add a Panni lányodat a fiamnak . . .

No erre meg már úgy megijedt Zaják szomszéd, hogy ha ott nem lett volna is előtte a mi ott volt, képzeletében látta volna meg . . .

Hát ki hinné, mit látott . . . a mint ijedt szeméit neki mereszté . . .

Hát! Hát! . . . Csibrán szomszédot látta színről színre . . . ott ült az, egy sirdomb tetején! . . . s valamely oly különös szemet meresztett reá, a milyent még soha . . . Az volt valósággal, a Csibrán szomszéd, csak azt nem tudta felőle szegény Zaják szomszéd, hogy test-e vagy lélek, azért is nem volt hozzá a legnagyobb bizodalommal s a helyett, hogy felelt volna neki, még hang se' jutott az eszébe hirtelenében.

Ha tudta volna szegény jó Zaják szomszéd, hogy Csibrán szomszédot is valami hűvös szellő veregette fel álmából a mint itt elaludt a tilosban legeltetett lovacskák mellett, ha tudta volna, hogy Csibrán szomszéd nem kevesebbé csudálkozik mint ő, ha tudta volna, hogy Csibrán szomszéd még lelkiismerete felé is kapott egy kicsit, bi zony nem félt volna olyan nagyon . . .

Igy csak félve nézegettek egymásra . . . Csibrán a véletlen meglepetés, Zaják a babona félelmével . . .

De most már szörnyűség volt a mit látott Zaják szomszéd, ezt már nem bírta tovább . . . A mint egy kicsit messzebbre talált pillantani, hát egy nyulánk szilfa tövé-nél kiket látott miket látott? . . . két szép kövér fekete lovacskát . . . nem hitt szeméinek, pedig úgy volt . . . a Bogár és Bársony voltak azok . . . mint a tükör úgy ragyogott a szőrük, a mint a holdvilág rásütött.

Most már bizonyosan tudta, hogy kísértetek üznek vele rémes játékot, — mert ez már teljes hihetetlen, a leghihetlenebb a világon, hogy a Bogár és Bársony olyan kövérek legyenek.

Erre úgy megriadt Zaják szomszéd, hogy rögtön megfordult az árok felé, azt se

nézte, tövis vagy bokor van-e előtte, mind-egy, megfutamodott, úgy a mint illik egy-becsületes emberhez, a ki a kísérteteket nem akarja boszantani . . .

Csibrán szomszéd ekkor vette észre magát, hogy hanyadán van a dolog . . . elkez-
dett utána kiabálni . . .

— Zaják . . . Zaják! . . .

De! nagyon rosszul cselekedte azt Csib-
rán szomszéd, mert Zaják szomszéd annál
jobban futott . . .

És futott, futott addig, a míg haza ért,
egész a pitarajtóig, se holt se eleven nem
volt . . . még mindég a fülében csengett a
hite szerint távolléte alatt meghalálozott
Csibrán szomszéd szava, hogy add a leányo-
dat a fiamnak . . .

Legelső szava is az volt, a mint felzör-
gette az övéit . . . s kicsókolták, kiölelték
mágokat.

Halljátok e . . . hé! . . . mikor halt meg
a szomszéd? . . .

Azok csak elbámultak ezen a kérdésen . .
s egymásra néztek.

— Nem halt a meg, az áldott jó ember,
— felelt egyszerre Panni meg az anyja, —
sőt hogy az isten áldja meg, míg kegyel-
med oda volt, mintha apánk lett volna, úgy
viselte gondunkat . . .

Zaják szomszédnak erre volt egy kis oka
elszomorodni, ha a Bogár és Bársonyra gon-
dolt . . . nagyot sohajtott . . .

— De már hát úgy még is csakugyan ál-
modtam . . .

Alig pirkadt, ki nyitja be más az ajtót,
mint Csibrán szomszéd, a piros pozsgás jó
kedvű Csibrán szomszéd, s a mint mondta,
hogy isten hozta, olyan parolát csap a Za-
ják szomszéd markába, hogy felért egy pus-
kalövés csattanásával. — A meg azután
szívesen megköszönte minden jóakaróját.
Hátha még mindent tudott volna!

— Hej szomszéd, szólt csakhamar Zaják
szomszéd, mert kifurta volna az oldalát —
de jó hogy látom, — már féltettem, mert
az éjjel valami nagyon csudálatosat álmod-
tam . . .

Csibrán szomszéd mosolygott . . . s csak
nézte merőn a szomszédot.

— Hátha nem volt az álom szomszéd . .
hátha most is azt mondom, a mit az éjjel

mondtam, a mikor úgy rám ijesztett a szom-
széd, én meg a szomszédra . . .

Csibrán szomszéd elnevette magát, —
Zaják szomszéd pedig, mint a ki nem értette
sehogysem az egész dolgot, még jobban
csudálkozott.

— Ugy! ugy! . . . szólott a bámulónak
Csibrán szomszéd . . . az éjjel kísértetnek
néztük egymást . . . én kendet . . . kend meg
engem . . .

— Lehetetlen! szólt Zaják szomszéd, ki
előtt a világ derülni kezdett . . . Lehetetlen,
hát kegyelmed ott lett volna? . . .

Ezután bámult egy nagyon nagyot s jó
ízüt nevetett, mert még más valami is ju-
tott eszébe . . .

— Ott voltam én, s most is azt mondom,
a mit ott mondtam, adja a Pannit kend a
fiamhoz . . .

Zaják szomszéd rettegve vetett oldal-
vást egy szempillantást . . .

De, csudálatos . . . az asszony egy csep-
pet sem látszott neheztelni a szomszéd sza-
vaira . . .

Majd benyilt a pitarajtó s a szomszéd
asszony lépett be s a mint belépett s jó reg-
gelt kívánt, megölelte, megcsókolta a szom-
széd asszonyt . . .

De már ettől oka volt majd kövé válni
Zaják szomszédnak a nagy bámulás miatt . .

Mi történt itt, micsoda világfordulás
esett itt? hát már a vizek visszafelé foly-
nak . . .

Ki tudta így megfordítani ezeket az asz-
zonyokat, ki csinálta ezt a csodánál is na-
gyobb változást . . .

Hm! . . . egy egész körut az, a szerelem
Pannin Pistán Panni Csibrán szomszédon,
Csibrán szomszéd pedig az egészen . . .

Csibrán szomszéd nagy mester volt. A
szánalom örve alatt kezdte meg diplomati-
kai ügyességű működését a két asszony
öszvebékítésére; kalácsütéskor átküldetett
egyeta szegény elhagyottaknak s megmond-
ta fiának, hogy mondja meg, hogy az anyja
küldte. Ez nagyon jó hatás volt. Zajáknénak
oly jól esett, hogy a lehető legnyájasabb
arczot mutatott Csibránénak. Csibránné
szánta őt, ha arra gondolt, hogy a szegény
el van hagyatva. — Most már jól megy min-
den, mondá Csibrán szomszéd. Mihelyt ez

alap meg volt vetve, a két asszony napról napra jobban engedett, s hogy csodát is lehet véghez vinni a földön, azt Csibrán szomszéd megmutatta.

Hát még azután, a hogy az istállóba kinézett Zaják szomszéd, nem, ott már nem csak a szeme szája állt el, hanem elhalt kebele is az ámulat miatt. — Hm! . . . csakugyan nem álmódott hát?

Nem akarta hinni, hogy az a két ló a Bogár és a Bársony volna . . . Olyan kövérkéek voltak, mint a töltött galamb.

— Hát e mi? . . . kérdé nagy örvendetes csudálkozással a szomszédot.

— Hát hiszen tudja már kelmed, hogy mi, hiszen tudja már az egészet mert rajta kapott . . .

— Hát! azért olyan kövérek ezek a lovak? . . .

— Azért bizon, mert jó legelőt kerestem ki nekik az egész nyáron, — felelt nevetve Csibrán szomszéd, — nem a csuda meg a babona rakta rá a hust, hanem a jó élés . . .

Zaják szomszéd soha se' volt még ily boldog életében . . . uszott a gyönyörben . . .

Csibrán szomszéd folytatta tovább . . .

— Láttam, hogy az asszonyok itthon nem viselhetik gondjukat, minden éjjel elvittem őket magammal . . .

Zaják szomszéd elérzékenyülve szoritá meg a szomszéd kezét . . .

— Hát már most mondja csak kigyelmed, mivel szolgálhatom meg ennyi jóságát nász uram!

— Már megszolgálta kegyelmed.

— Hogy? . . . hogy? kérdé amaz bámulva.

— Hát épen most, avval, hogy nász-uramnak nevezett, és én szaván szoktam ám az embert fogni . . .

— Itt a kezem! . . . szólt Zaják szomszéd

— markát parola elé kitarva . . .

— No! . . . jól van hát, ebbe' maradunk! . . .

— Ugy van, ebbe' maradunk . . .

— Pár nap mulva azután, mikor a két kis virgoncz mokány csak úgy játszva hozta be a faluba a két akó uj bort a szomszéd hegyek közül, a két szomszéd együtt pipázott egymás mellett az alacsony ülésen, az egyik a fris eleven kis menyre, másik a gömbölyü lovacsákra gondolt édelegve. Többé nem volt semmi irigyelni valójuk egymástól . . .

Furcsa az — de még is úgy van, az emberek ha megosztják egymás között örömeiket, több jut mindeniknek, s boldogabbak . . .

Hogy Panninak meg Pistának jutott itt a legnagyobb rész, az is bizonyos.

ABONYI LAJOS.

A T H A L I A R C H H O Z.

(Horatiusból.) *

Nézd a Soractét hó borítja,
Fehéren állnak ormai,
Beálltak a folyók; nem birja
Terhét az erdő hordani.

A tüzre rakj; ropogjon a láng,
Üzd a hideget el vele.
Vidáman fogd Sabini kantánk
S hevítő borral töltsd tele.

A többit hagyj az istenekre,
A kik csak egyet intsenek,
S nem vínak többé elheverve
Bőszült tengerral a szelek.

Elcsendesül még a szellő is,
Bezárja csacska ajkait,
Nem ing a cyprus, az agg köris,
Hallgatva ülnek galyaik.

Hagyd a jövőt! Mit sorsod enged,
A nap legyen egy éldelet;
Ne vesd meg a tánczot, szerelmet,
Mig ifjuságod öleled.

Mig a vig évek el nem szállnak,
Mig aggkorod be nem köszönt
S nem lengedeznek szürke szálak
Még barna fürteid között.

Még kedves a harc s bajnokjáték,
Csatázni büszke versenyen,
Ölén az éjnek gyönyört ad még
Suttogni ketten kedvesen.

*) Adjuk e modern alaku fordítást, próbául hogyan ílik Horác a mai dalformában.

Még kedves a sötét szegletben
Rejtezkedő leányka, hol
Piros kis ajkain ellebben
Az áruló, félénk mosoly.

DELLIUSHOZ.

Mutass rendithetetlen lelket,
Ha sujtnak a sors karjai.
És tudj, ölen ha jólét renget,
Józan mértéket tartani.

Ha ébredsz csak borult időkre,
Ha búfelleg borul le rád,
Vagy ha himes pázsitra dőlve
Iszod Falernum jó borát.

Hol karsu fenyv s a hamvas nyárfa
Fon össze rezgő lombokat,
S dús lombjaiknak hűvös árnya
Édes szenderre hivatgat.

S míg itt a fák hús árnyat szőnek,
Amott vidám patak szalad,
S kigyózza csörg a pázsitszőnyeg
Lingó-lengő füve alatt :

És boldogítja sziveinket
Szerelme édes záloga,
Kezünk mit karja vagy egy színleg
Makacs ujjáról levona.

Ide hozass jó bort, virágot,
Ide hozasd kenőcseid,
Mig dolgoid, mig ifjuságot
S a három párkák engedik.

Mert végy bár házat, kertet, melyet
A szőke Tiber foly körül :
Mit ér? Halomra gyűjtött kincsed
Másnak kell hagynod örökül.

Mit ér, gazdag vagy bár és a vér
Nemes, a melyből származál :
Az alvilág áldozatot kér
S érted is eljön a halál.

Ki sem lesz ment a közös sorstól,
Mindnyájunknak egy végzetünk :
Előbb-utóbb e földi honból
Örökre számkivettünk!

JÁNOSI GUSZTÁV.

É R T E S Í T Ő.

ADALÉK a magyar könyvészethez 1861.
April—Junius.

Ezen lapok 28-k. számában közölt adalékot az
1861. jan.—márt. időszakról folytatván, röviden
elősoroljuk a második évnegyedre vonatkozó sta-
tistikai adatainkat.

Ime adataink :

I. Magyar könyvek.

Ápriltól július hó végéig 187 munka jelent
meg, vagy teljesen, vagy csak egyes füzetek-vagy
kötetekben. Nagynak tetszik ezen szám, de ha
veszszük, hogy 46 országgyűlési beszéd és 22 po-
litikai röpirat bele van számítva, egy pillanatil-
sem csodálkozhatunk e nagy számnál felett.

Szakokra osztva, következő eredményt ad
ezen 187 mű: I. Egély, imakönyvek 23, II. Állam-
és jogtudomány 16. III. Politikai röpiratok 22,
IV. Országgyűlési beszédek 46, V. Természettudo-
mány, bölcsészet, gyógyászat 4, VI. Nevelés-
tan, ifjusági iratok 4, VII. Nyelvészet: 1, VIII. Törté-
nelem földirat, statistika 31. IX. Mennyiségtan 3.
X. Gazdaszat 5. XI. Szépirodalom 1, regények 17,
2, költemények, színművek 11. XII. Népiratok 3,
XIII. Vegyes tartalmu irat 1.

Megjelent ezen 187 munkából :

Aradon 2. Bécsben 1. Budán 3. Debreczen-
ben 8. Győrött 2. Kassán 1. Kecskeméten 3. Ko-
losvárott 9. Nagyváradon 1. Pápán 1. Pesten
144. Pozsonyban 1. Rimaszombaton 1. Sárospata-
kon 3. Szabadkán 1. Szatmárt 1. Szegeden 1.
Székesfehérvárott 1. Temesvárott 2 és Vesz-
prémben 1.

Ezen számhoz hozzájárult 65 író 1, 6 író 2
eredeti és 17 író fordított munkával.

Idegen nyelvekből 18 munka fordított, t. i.
angolból 2, francziából 3, héberből 2, latinból 4 és
németből 6.

Uj kiadást 13 mű ért, u. m. a második kia-
dást 7, a harmadikat 3 (Zoldos. szolgabirói hiva-
tal I.—Dierner. Magyarország története, — Kutt-
ner, Magyarország földleirása), a negyediket 1
(Peregriny, Magyarország története) és az ötödiket
2 (Horváth M. Magyarország története, ifj. szám,
— s Magyarország története. S. Patak.)

II. Nem-magyar könyvek.

Nem-magyar nyelven irt könyv 89 jelent
meg, t. i. angol nyelven 1, franczia nyelven 6,
latin nyelven 3, német nyelven 71, román nyelven

3, szerb nyelven 3 és tót nyelven 2, melyek közül megjelent:

Aradon 1. Bécsben 11. N.-Becskekereken 1. Berlinben 2. Bielefelden 1. Brüsszelben 4. Budán 1. Esztergomban 2. Grácban 1. Hamburgban 1. Innsbruckban 1. Karloviczon 1. Kolozsvárott 3. Lipszén 7. Nagyszebenben 1. Nördlingában 1. Párisban 2. Pesten 34. Pozsonyban 2. Selmeczen 1. Temesvárott 2. Ujvidéken 4. Zágrábban 4 és Zürichben 1.

III. Uj folyóiratok.

A lefolyt 3 hó alatt 7 uj magyar hirlap keletkezett még pedig 1 általános tartalmu (Zsidómagyar közlöny), 2 politikai (Csatár és Trombita), 1 Szépirodalmi (Anyák hetilapja) 2 humoristikai (Feketeleves és Ördög naplója) és 1 egyházi (Szent-István-társulati értesítő); melyek közül 6 Pesten és 1 Egerben jelenik.

Német hirlap 1 uj támadt (Zeitbilder aus Ungarn, Pesten), szerb is 1 (Narodna skola (iskolai lap), Ujvidéken), és tót szintén 1 (Cernoknaznik (a bűvész, humor lap), Budán; továbbá a hivata-

los „Presburger Zeitung“ átalakult nem hivatalos „Städtische Presburger Zeitung“-ra.

A szabadság szelleme előtt elhalt a hivatalos „Temesvarer Zeitung.“ Béke hamvainak! nem kívánunk neki feltámadást.

Végre hadd vessünk még egy futólagos pillantást a szépirodalmi szakmára.

Szépirodalmi munka általában és évkönyv s almanach 9 jelent meg; eredeti regény 5, fordított regény 3 (angolból 1, francziából 1, németből 1); eredeti költemény 7, fordított költemény 1 (németből) anthologia féle 2; szindarab 1 (Greguss Á. A levél). Francia nyelven 1 regény jelent meg Batthyány A.-nétől (Journal d'Iona Szerényi). Német nyelven 1 eredeti s 2 francziából fordított regény, meg 1 költemény (Szózat) Machik J. fordításában. Végre szerb nyelven csak Jovanovics J. költeményeiről van tudomásunk, miután ezen irodalom, mint szinte a román és tót irodalom is, hozzáférhetetlen reánk nézve. Igen óhajtottól volna, hogy nehány, ezen irodalmakat ismerő férfiú azokról lehető legbővebb ismertetések bocsátana közre.

AIGNER LAJOS.

V E G Y E S.

A napokban némi szünet után, ismét több uj munka küldetett be szerkesztőségünkhöz, részint egészen újak, részint már valamivel előbb megjelentek, de melyek kiadó hivatalunkhoz lévén utasítva, onnan nem mindjárt kaptuk meg. *Kérünk is ezentul a szerkesztőséget illető minden küldeményt egyenesen hozzánk irányozni.* Ilyen: „Magyar nyelvtan tanodai s magán használatra. Irta Szvorennyi József, gymn. tanár, s magyar akad. tag.“ Szerző a nyelv alakjainak s a kifejezés módjának tanításában a mondatból indul ki. *Előismeretek* című bevezetésben előadván a nyelvtani legszükségeseb tudnivalókat, az *Első szakaszban* beszél „a mondatról általában“, s ugy kezd azután a *másodikban* a „szó alaktan“ ismertetését, a tulajdonképi nyelvtant; a *harmadikban* a „szók viszonyát a mondatban“ fejtegeti, a *negyedikben* „a mondatok viszonyát a beszédben“ — végre az *ötödikben* a helyesírás szabályait adja elő. Mint e felosztásból látható, e nyelvtan igen észszerű alapra, a syntaxisra van fektetve, a szókat nem mint rideg, elkülönöztöt részeket, hanem mondatbeli kapcsolatjokban tárgyalja.

— Megjelent: „Uti-rajzok. Irta Zombori Gedő. 1-ső kötet. Magyarország, Ausztria, Morva és Csehország, Németország, Holland, Belgaföld, Angolország.“ Addig is, míg bővebben belépílanthatnánk, közöljük róla a Hfutár észrevételét.

„A rajzokban — ugymond — kétségkívül vannak érdekes részletek, elég történeti és helyismerettel irott rajzok; hanem van némi kifogásunk, melyet nem hallgathatunk el. Könyvet írni igen könnyű vagy igen nehéz dolog; t. i. jót írni nehéz, hanyag compilatiót könnyű. Azt nem követelhetjük, hogy minden utazó egész uj világot tárjon fel előttünk könyvében, azaz oly szemüveggel utazzék, melyen keresztül sok olyat is meglásson, a mit mások észre sem vevének; hiszen az ily szemüveg igen ritka adomány; hanem mindenkitől, ki magyar könyvet ír, megkívánhatjuk, hogy magyarosan, gondal, tiszta stylban írja. Ez egyik első kötelesség, s általában az irodalmi foglalkozás abc-je. E könyvet lapozva, bizonyára mindenkire roszul fog hatni a tömérdek hibás mondatrend, (erre nézve a szerzőnek ajánlanók a *Gyergyai* becses nyelvészeti könyvét) a hanyag kommatizálás, s néhol az érthetlenségig menő pongyolaság, melyben még az érdekes tárgyak is egészen semmivé lesznek. Jobban ki kellett volna igazítani, akkor melegebben ajánlhatnók a közönség részvételébe.“

— A M. S. írja, hogy Ujvidéken f. hó 8-án este 9 órakor érdekes természeti tüneményt láttak. Az eget t. i. egy nagy tüzgolyó világítja be, mely délről éjszakknak futott s négy másodpercig vala látható. Pesten is észrevettük.

UJ KÖNYVEK *).

MAGYARORSZÁG KÖZJOGA a mint 1848-ig s 1848-ban fenállott. Rendszeresen előadva *Récsi Emil* által. Második füzet. Az egész (mintegy 30 ivnyi) munka előf. ára 3 ft. (Pfeifer, Pest.)

MULTUNK HÖLGYEI. Hazai történelem. Regényes krónika-modorban magyar hölgyek számára. Irta *Remellay Gusztáv*. Második kötet. (Engel és Mandello, Pest.)

NEMZETI DALKÖNYVECSKE. Harmadik, népdalokkal bővített kiadás. Diszkiadás. (Lampel, Pest.)

KIPFELHAUSER KÖLTEMÉNYEI. (A szerző arcképevel.) Ára 65 kr. (Emich, Pest.)

SÁROSPATAKI FÜZETEK. Protestans és tudományos folyóirat. Egyház és nevelés, tudomány és irodalom körében. Kiadják a sárospataki ev. ref. főiskola tanárai. Szerkeszti *Antalfi János* gimnáziumi tanár. Ötödik évfolyam. III. és IV. Előf. ára 10 füzetnek 6 ft. (Jäger, S.-Patak.)

SÁROSPATAKI NÉPSZERŰ NAPTÁR 1861. A sárospataki ref. főiskolai testgyakorló intézet (gimnasztika) javára. Szerkeszti és kiadja *Antalfi János* tanár. (Jäger, S.-Patak.)

Q. HORATIUS FLACCUS értelmezve *Szenhalmártony József* által. Két pengő Vj-pénz, FLACCVS! beCseD a Magyarok közt. (Jäger S.-Patak.)

AZ 1861-ik évi MAGYAR ORSZÁGGYŰLÉS. Első kötet. 1. füzet. Előfiz. ára egy kötetnek 2 ft. 40 kr. (Ugyanaz németül is). (Osterlamm, Pest.)

SZÁSZ KÁROLY KÖLTEMÉNYEI. Két kötet. Ára 2 ft. 50 kr. (Heckenast, Pest.)

ÁBRÁND és VALÓ. Beszélyfüzér. Irta *Huszt Jenő*. 1 kötet. (Kádár, Rimaszombat.)

Emlébeszéd GRÓF TELEKI LÁSZLÓ m. akad. tiszt. tag felett. Tartotta a m. tud. Akadémia összes ülésében, május 27-én. MDCCCLXI. *Lukács Mór*icz, m. ak. t. t. Ára 20 kr. (Emich, Pest.)

MAGYARÍTÁS a TERMÉSZETTUDOMÁNYOKBAN, s különösen annak gyakorlati jelentősége. Olvasta a m. tud. Akadémiában május 13. 1861. *Szabó József*, m. akad. lt. Hivatalos kiadás. (Emich, Pest.)

BUDAPESTI SZEMLE. Szerkeszti és kiadja *Csenqery Antal*. *Negyvenedik* füzet. Ára egy 10 füzetes évi folyamnak 10 ft. — (Emich, Pest.)

SZÁZ MAGYAR NÉPDAL. Gyűjtötte s zongora kísérettel kiadta *Füredi Mihály*, a magyar nemz. színház dalszínészeti tagja. Harmadik olcsó kiadás. Ára 3 ft. (Emich, Pest.)

LAJOS POHARA. Anakreoni danák három pohárban. Irta *Balkányi Lajos*. (Telegdi, Debreczen.)

KÜLFÖLDI NÉPDALOK. *Greguss Ágosttól*. Kiadta a *Kisfaludy-Társaság* (Emich, Pest.)

BEDÉ ÁDÁM. Regény. Irta *Eliot György*. Angolból fordította *Salamon Ferencz*. Első füzet. Kiadta a *Kisfaludy-Társaság* (Emich, Pest.)

MAGYAR NYELVTAN tanodai s magánhasználatra. Irta *Szvorényi József*. Ára 1 ft. (Heckenast, Pest.)

A CZIGÁNYOKRÓL és a CZIGÁNYZENÉRŐL Magyarországon. Irta *Liszt Ferencz*. Ára 2 ft. (Heckenast, Pest.)

A MAGYAR NEMZET MŰVELTSÉGI ÁLLÁSÁNAK VÁZLATA az első fejedelmek korában és a kereszténység behozatalának története. A magyar Akadémia által a történettudományi osztály jutalmával koszorúzott pályamű. Irta *Frankl Vilmos*, pest-központi növendék pap. (Emich, Pest.)

UTI RAJZOK. Irta *Zombori Gedő*. 1 kötet. Ára 1 ft. (A szeptemberben megjelenő 2-dik kötettel, 2 ft.) (Stein, Kolozsvár.)

MAGYAR NYELVÉSZET. Szerkeszti *Hunfalvy Pál*. Hatodik évfolyam. III. füzet. Előf. ára 6 füzetnek 5 ft. 25 kr. (Osterlamm, Pest.)

GYŐRI TÖRTÉNELMI és RÉGÉSZETI FÜZETEK. Kiadják *Ráth Károly* és *Rómer Floris* akad. tagok. II. füzet. Ára 1 ft. (Sauerwein, Győr.)

MUNLÁLATOK a pesti növendékpapság magyar egyházi-irodalmi iskolájától. Huszonharmadik folyam (1859). Huszonnegyedik folyam. (1860). Huszonötödik folyam (1861). (Boldini, Emich, Pest.)

KORÁNY. Zsebkönyv. A ref. iskolai ifjuság dolgozataiból szerkesztik és kiadják *Bánffy Dezső* és *Réthy Lajos*. Ára 1 ft. 30 kr. (Stein, Kolozsvár.)

SÁROSPATAKI FÜZETEK. Protestans és tudományos folyóirat stb. Szerkeszti *Antalfi János*. Ötödik évfolyam V. füzete. Ára egész évi folyamnak 6 ft. (Jäger, S.-Patak.)

A SZERELEMÉRŐL és HÁZASSÁGRÓL. Díjazott pályamű. Irta *Barsi József*. Kiadta *Horváth Döme*. Ára 50 kr. (Kecskemét.)

AZ ANGOL PARLAMENT és eljárása. Irta *May Erskine Tamás*. Átdolgozta *Barsi József*. III. (utolsó) kötet. (Ráth, Pest.)

GRÓF SZÉCHENYI István rövid életrajza. Öt képpel. (Második bővített kiadás.) Kiadja *Kotsányi László*. Ára 1 ft. (Müller Gy. Pest.)

Emléklap KATONA JÓZSEF emléksobrának *Kecskeméten* 1861-dik évi Május 20-kán történt leleplezési ünnepélyéről. Ára 20 kr. (Szilády, Kecskemét.)

NYILT LEVELEZÉS.

Sz M . . . nak a Sátorhegy alatt. Édes barátom, színet se láttam semmi küldeményednek. Ellenben a lapot még kezdetben megindítottam. Siess még egyszer beküldeni — s minél többször annál jobb lesz, egy uttal megírván jár-e a lap, igen sajnálom a történetet, de nem vagyok oka legtávolabbról sem. Én csak vártam, csalódtam — de máj anyyira hozzászóltam a családhoz, hogy hallgattam vele.

Gy . . . nak, Kolozsvárt. Nem kaptam a kidolgozott népmesét. Ohajtanám pedig.

TARTALOM.

Visszatekintés. A. J. — Csokonai-Album. — m —. A hindu dráma. — Vigasztalás. Balogh Z. — A Bogár és Bárszony. Abonyi L. — Horatiusból. Jánosi G. — Értesítő. — Vegyes. — Uj könyvek. — Nyilt levelezés.

*). Hogy ez állandó rovatot minél teljesebbé tephessük, kértünk a t. kiadó, illetőleg szerző urak, hogy az ujonnan megjelenő művekből egy-egy példányt, vagy legalább annak egész címét, hozzánk beküldeni sziveskedjenek.
A szerkesztőség.